

Nr. 7

10. juni 1965

Hedeselskabets
årsmøde 1965
Repræsentant-
skabsvalg 1965
Nordisk Skov-
unions seksmands
ekskursion til
Sverige 1964
Produktion af tørve-
strøelse m. m. i 1965
Litteratur
Mit barndomshjem

86. årg.

Oplag: 18.600

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

JORDBRUGSKALK

fra vore værker i

Faxe - Holtug - Hadsund - Svendstrup J.

Aktieselskabet

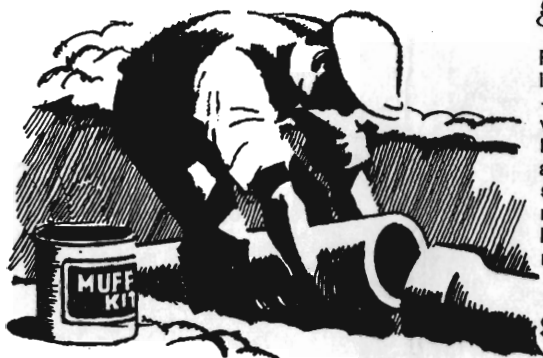
FAXE KALKBRUD

Jordbrugskalkafdelingen

Frederiksholms Kanal 16 København K Telefon Minerva 7500

FIONA MUFFEKIT

gør arbejdet lettere — og muffen tættere!

Flere og flere kommuner og private entreprenører går ind for FIONA MUFFEKIT, fordi FIONA MUFFEKIT — er hurtigt og nemt at lave tætte samlinger med — bevarer elasticiteten og tillader mindre sætninger i rørlødningsne — er det mest effektive middel til hindring af trærders indtrængen — modstår angreb af svagere syrer o. lign. ved afløb fra fabriksanlæg m. v. — er økonomisk i brug.

FIONA MUFFEKIT forhandles af tømmerhandlere, bygningsmaterialeforhandlere og større betonvarefabrikker.

SVENDBORG TAGPAPFABRIK

tlf. (09) 21 37 66

Vestjyllands Mergelforsyning

Andelsselskab

*Udnyttelse af lokale lejer
og tilrettelægning af
mergelleverancer*

Moderne grab-materiel til rådighed

Levering af højprocentlig mergel fra egne lejer
Jordbrugskalk og pulveriseret kalk i fine kvaliteter
fra Hillerslev og Mjels kalkværker

Alle oplysninger og tilbud hos:

Trier Høj, formand, Vostrup, tlf. Lønborg (0721) 43
Karl Bloch-Nielsen, kasserer, tlf. Billum (0521) 66
Chr. Siersbæk, næstformand, tlf. Skjern (0721) 396

EMPEXO

gør muren vandafvisende

Cempexo fremstilles på basis af Hvid Portland-cement i smukke lys- og kalkægte farver og i hvidt.

Stenhårde, holdbare, ikke afsmittende murflader, der kan vaskes

- Cempexo er den ideelle murfarve til teglstensmure, puds, beton, letbeton, Eternit, natursten og lignende.

Forhandlere over hele landet hjælper Dem gerne med farvekort, brochurer o. s. v.

EMPEXO

lader muren »åndes«

21/65 a

A/S DANSK CEMENT CENTRAL . (AKTIESELSKABET AALBORG PORTLAND-CEMENT-FABRIK) . CHRISTIANS BRYGGE 28 . KØBENHAVN V

Dansk Plantageforsikringsforening

Det gensidige forsikringsselskab

tegner forsikring for *genplantningsværdien* for nåletræsplantager overalt i Danmark. — Indskud een gang for alle 1 kr. pr. ha.

Arlig præmie og maksimumstatning:

50 øre pr. ha	700 kr
75 » » »	1050 »
1 kr » »	1400 »

Vedtægter og indmel delsesblanketter ved henvendelse til

FORENINGENS KONTOR
I VIBORG
Telefon 1340

Forsikringsaktieselskabet National

tegner forsikring for *træmasseværdien* i nåletræsplantager overalt i Danmark — den nødvendige supplerende forsikring for træmassens stadig voksende værdier

Alle oplysninger fås hos Nationals hovedagenturer, samtlige inspektorater eller ved direkte henvendelse til

HOVEDKONTORET
Forsikringshuset,
Holmens Kanal 22,
KØBENHAVN K.
Telf. nr. C. 7565.

Viborg Papir-Comp.

Papir & Papirvarer
en gros
Bogtrykkeri
Kontorforsyning

Sct. Mathiasgade 31—33
Telefon Viborg (0761) 802—803

ROTTER
eller
MUS ?

RATIN

PRÆPARATER

Ratin, Virginiavej 7, Kbh. P. Tlf. (01) 34 3880

AALBORG

AKVAVIT.

HD udgave

RIMAS

"Gold Digger"

Nu i

grøftegraver type 200 H

... med
en hel
skovfuld
af fordele

Ringsted Jernstøberi & Maskinfabrik a/s - Telf.: (03615) 1848

Salginspektører: Gregers Nielsen Tlf. Ringsted 1592

Gottlieb Larsen, Tlf. Haderslev 2 5071
E. Lehn, Tlf. Glumse 386

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby Telf. 2 10 55 (kalden 0 81)

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Renseanlægget • Ringtanken (Dansk patent nr. 59820)

Hellestrup Planteskole

(Ejer: Gosch Tændstikfabr. A/S)

Sorø Tlf. Fulby (03 608) 133

*Specialplanteskole
for Hybridasp*

MEJERIERNES OG LANDBRUGETS ULYKKEFORSIKRING

Gensidigt selskab • Oprettet 1898

Henvendelse til kredsens tillidsmand eller til hovedkontoret:
Vester Farimagsgade 19, København V - Telf. (01) 15 03 50

Viborg
Andels-
Svine-
slagteri

Vore udsalg
bringes i
erindring
Telefon (0761)
137 og 779

Nivaagaard Teglværk

Nivaa telefon nr 9

Drænrør
Mursten
Teglblokke
Tentordæk

Røde drænrør

fra 2"-12" have altid på lager

Forlang tilbud

„SOFIENLUND”
TEGLVÆRK

Telefon Ulstrup (0621) 10

FRØCONTORET
KOLDING

Telf. 4344

FRØAVL
FRØHANDEL

HOLSTEBRO BETONVARE FABRIK v/ Anton Madsen

Holstebro Telf. (0741) 3

Alt i betonvarer
indenfor
Dansk Ingeniørforenings
Normer

FORLANG
„ODIN”
ØL
FINESTE KVALITETER

Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 7

10. juni 1965

86. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer bedes sendt til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg. Annoncepris 70 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 5 kr. eller en gang for alle mindst 200 kr. Redaktør: H a r. S k o d s h ø j. Redaktionsudvalg: Afdelingschef, skovrider B. Steenstrup (formand), afdelingschef N. Venov og distriktsbest. J. Alsted. Carlo Mortensens Bogtrykkeri, Viborg.

Indhold: Hedeselskabets årsmøde 1965. — Repræsentantskabsvalg 1965. — Nordisk Skovunions seksmands ekskursion til Sverige 1964. — Produktion af tørvestrøelse m. m. i 1965. — Litteratur. — Mit barndomshjem.

Forsiden: *Løvbakkerne* ved Kjærgaard mellem Fiilsø og havet danner et af de mest særprægede vestjyske landskaber. Gammelt egekrat dækker her ca. 40 tdr. ld. klittoppe og slugter. Den gamle egeskov står under Klitvæsenets tilsyn.

Hedeselskabets Årsmøde 1965

Hedeselskabets repræsentantskabsmøde afholdes i år i *Grindsted* tirsdag den 22. juni med udflugt for repræsentantskab og gæster den 23. juni.

Årsmødet åbnes på *Grand Hotel* kl. 9 med sædvanlig dagsorden.

Repræsentantvalg

til Det danske Hedeselskab i 1965

I henhold til Det danske Hedeselskabs vedtægter § 6 skal der i år foretages valg af 20 medlemmer til selskabets repræsentantskab, nemlig:

1 i Aabenraa-Sønderborg amter, 1 i Aalborg amt, 1 i Århus-Skanderborg amter, 1 i Hjørring amt, 2 i Randers amt, 2 i Ribe amt, 2 i Ringkøbing amt, 1 i Thisted amt, 1 i Haderslev-Tønder amter, 2 i Vejle amt, 2 i Viborg amt, 1 i Svendborg amt, 1 i København, 1 i København-Roskilde amter og 1 i Bornholms amt.

I Hedeselskabets vedtægter § 6, som ændredes i 1947 til den nuværende ordlyd, hedder det om reglerne for valg således:

»12 af repræsentantskabets medlemmer vælges for 3 år ad gangen af repræsentantskabet, der selv bestemmer, hvornår valget skal foregå og om et eller flere af disse valg kan udsættes.

39 repræsentanter vælges blandt selskabets medlemmer for 6 år ad gangen og skal på den tid, valget finder sted, have bopæl i følgende kredse: 3 i Hjørring amt, 2 i Aalborg amt, 2 i Thisted amt, 3 i Viborg amt, 3 i Randers amt, 3 i Århus og Skanderborg amter, 3 i Vejle amt, 3 i Ringkøbing amt, 3 i Ribe amt, 1 i Odense-Assens amter, 1 i Svendborg amt, 1 i København, 1 i København-Roskilde amter, 1 i Frederiksborg amt, 1 i Holbæk amt, 1 i Sorø amt, 1 i Præstø amt, 1 i Maribo amt, 2 i Aabenraa-Sønderborg amter, 2 i Haderslev-Tønder amter og 1 på Bornholm.

Alle selskabets medlemmer er berettiget til at deltage i hvert valg af de 39 repræsentanter, når de har betalt bidrag for det kalenderår, i hvilket valget foregår, eller er livsvarige medlemmer. Ethvert medlem har én stemme.

Hvert 3. år afgår henholdsvis 20 og 19 af de 39 repræsentanter i overensstemmelse med en af repræsentantskabet på årsmødet i 1947 fastsat afgangsorten. Genvalg kan finde sted.

Afgår en af de således valgte repræsentanter, inden hans funktionstid er udløbet, kan repræsentantskabet vælge et af selskabets medlemmer i samme kreds til at fungere i tidsrummet indtil det førstkommende almindelige valg i den pågældende gruppe.

Når almindelige valg skal finde sted i den efter tur afgående gruppe, sendes *der med et i august måned udgående hæfte af tidsskriftet stemmesedler* til alle selskabets medlemmer, hvorhos der i tidsskriftet gives meddelelse om, hvilke repræsentanter, der skal afgå, hvor mange der skal vælges, og i hvilke kredse disse skal være boddende, samt om, at *der ikke må stemmes på flere i hver enkelt kreds, end der skal vælges i denne, og at der kun kan stemmes på medlemmer af selskabet.*

De afgående repræsentanter er:

Aabenraa-Sønderborg amter:

Gårdejer *Holger J. Hansen*, Tinggaard, Stubbæk, Aabenraa.

Aalborg amt:

Proprietær *J. Chr. Welling*, R., Valstedgaard, Sebbesund.

Århus-Skanderborg amter:

Godsejer *A. Pontoppidan*, Constantinsborg, Ormslev.

Haderslev-Tønder amter:

Gårdejer *Niels Lund*, V. Gammelby, Højer.

Hjørring amt:

Nyvalg i stedet for afdøde proprietær *Aage Holm*, Eskjær.

Randers amt:

Gårdejer *Johs. Grosen*, Vestervang, Skæring pr. Hjortshøj.

Gårdejer *K. Støvring*, Bjergby pr. Spentrup.

Ribe amt:

Bankdirektør *C. F. Christiansen*, Brørup.

Gårdejer, sognerådsformand *A. Chr. Andersen*, Morsbøl, Grindsted.

Ringkøbing amt:

Nyvalg i stedet for afdøde kammerherre, fhv. amtmand *A. Karberg*, Ringkøbing.

Folketingsmand, konsulent *J. E. Foged*, Hammerum.

Thisted amt:

Planteskoleejer *Oscar Bang*, R., Nykøbing M.

Vejle amt:

Gårdejer *A. Johnsen*, Højgård, Ildved, Jelling.

Sognefoged *Mathias Mathiasen*, Grarup, Brande.

Viborg amt:

Nyvalg i stedet for afdøde kammerherre, hofjægermester *Chr. Lüttichau*, Tjele.

Fhv. folketingsmand *Laust Nørskov*, RI., Nørskovgaard, Møldrup.

Svendborg amt:

Folketingsmedlem *Kr. Damsgaard*, RI., V. Skjerninge.

Københavns stad:

Nyvalg i stedet for afdøde overretssagfører *Axel Hulegaard*, Gl. Torv 14, København K.

Direktør *Albert Jørgensen*, Strandvejen 191, Hellerup, blev suppleringsvalgt i 1963.

København-Roskilde amter:

Fhv. amtsrådsmedlem, gårdejer *P. M. Poulsen*, R., Jersie, L. Skensved.

Bornholms amt:

Fhv. amtsrådsmedlem *Jacob Jacobsen*, Rutsker, Hasle.

I vedtægtens § 5 hedder det, at repræsentantskabets medlemmer vælges blandt selskabets medlemmer efter reglerne i den foran citerede § 6, dog kan selskabets tjenestemænd ikke vælges til eller være medlemmer af repræsentantskabet.

Forslag til nyvalg og genvalg modtages af Hedeselskabet indtil 1. august. De modtagne forslag vil blive offentliggjort i et i august udkommende nummer af Hedeselskabets Tidsskrift.

Nordisk Skovunions seksmands ekskursion til Sverige 1964

Forstfuldmægtig *Ib Smith*, Hedeselskabet i Viborg, har i anledning af sin deltagelse i Nordisk Skovunions ekskursion i Sverige i efteråret tilsendt Hed. Tidsskrift følgende omtale af ekskursionens forløb.

I efteråret 1964 holdt Nordisk Skovunion den årlige seksmands ekskursion. I disse ekskursioner deltager seks forstmænd fra hvert af de fire nordiske lande, og landene skiftes til at være vært. I år var Sverige værtsland, og ekskursionen gik til den nordlige del af Dalarna.

Man havde valgt to hovedemner som ekskursionens tema, nemlig 1) gødningsforsøg i skov i praktisk skala og 2) skov- og ødemarksområders betydning som fritidsmaal for samfundet og de bestræbelser, man fra skovbrugets side gør sig for at imødekomme samfundets krav i så henseende.

Ekskursionens dynamiske leder var överjägmästare *Fredrik Ebeling*, Falun, ordstyrer jägmästare, direktør *Hans Hedlund*, Stockholm.

Deltagerne samledes i Falun mandag den 21. september kl. 12 — for os danske deltagere efter en ret så lang og anstrengende rejse. Turen gik derefter nordpå i bus, langs Siljansøen, gennem Mora til ekskursiøns første punkt, Älvdalens västra revir. Domänverket, det svenske statsskovbrug, har i dette distrikt anlagt en serie gødningsforsøg i gammel skov. Forsøgene her omfatter et areal på ca. 90 hektarer i de store vedmassefattige og langsomt voksende skovfyrområder på næringsfattig bund. Der søges svar på følgende:

- 1) Kræves på den pågældende bund tilførsel af fosfor eller fosfor plus kalium for at kvælstofgødskningen skal give den ønskede tilvækstforøgelse? Er der i denne henseende forskel på de forskellige jordbundstyper?
- 2) Vil tilvækstreaktionens størrelse og tidsmæssige forløb stemme overens med erfaringerne fra andre svenske forsøg? Kan forskelle i breddegrad, nedbør og geologi medføre principielle forskelle i gødningseffekten?
- 3) Hvad er mest fordelagtigt: udbringning af gødningsstofferne med fly eller traktor-monterede kompressorspredere?
- 4) Hvad er det økonomiske resultat af skovgødskning på svage boniteter i kølige klimaområder?

Forsøgene er anlagt i 1962, og endnu foreligger der intet talmateriale, da opgørelsen først sker i efteråret 1965. På ekskursiøns fremviste man dog parceller, hvor gødningsvirkningen var evident, både på træernes fyldige og sunderne kroner og på udtagne borepropper. I Domänverket nærer man ingen tvivl om at udgifterne ved gødskningen rigeligt vil blive opvejet af den forøgede tilvækst, hvilket jo også kommer til udtryk deri, at forsøgene arealmæssigt er så omfattende.

Om aftenen fortsattes til Särna, hvor vi overnattede. Särna er en af disse svenske byer, som breder sig ganske meget i landskabet, men hvor der ikke bor flere mennesker end i en mindre jysk stationsby. Alligevel er den afsat på Sveriges-kortet i 1:1.000.000.

Næste dags program: Översiktlig planering för fritidsändamål av märker inom fjällområdet. Exkursiøns till det inom Särna revir liggende Fulufjället, urskogsreservat, Njupeskärs vattenfall m. m. Ödemarksmiddag i domänverkets förläggning för fritidsfiskare vid Rösjöarna där också övernattnings sker.

Det var jo turens vigtigste emne, dette med skovenes og ødemarkens forhold til det moderne samfund — og den mest underholdende del. Som illustration af, hvad det svenske statsskovbrug gør for publikum, havde man arrangeret en to-dages fjeldvandring gennem et

større fredet område omkring Fulufjället. Turen gik ad en forud afmærket sti gennem et urskovsområde i sin skønneste efterårspragt og op på fjeldet. Her indtog man lunch ved en raststuga, det vil sige en hytte med ildsted beregnet på kortere hvil, men ikke overnatning.

Om eftermiddagen videre over fjeldet, hvor den første sne var faldet, forbi Njupeskärs-vandfaldet, indtil man om aftenen nåede frem til förläggningen ved Rösjöarna, tre barakker, hvor der er mulighed for overnatning.

Her var Domänverket vært ved ødemarksmiddagen, den man nok turde kalde en rigtig mandfolkemiddag. Menuen bestod i al sin enkelthed af laks, knækbrød og brændevin. Og der var nok.

Det havde været en sjælden smuk, solfyldt septemberdag, men om aftenen tog det til at storme; og sne og slud piskede mod ruderne. I den lille barak på Fulufjället tog man dog dette med fortrøstning. Herinde manglede ingen varme, hverken i stuen eller i sjælen, og der bredte sig som timerne gik ret en hjertelig nordisk broderskabsfølelse, som fik sit udtryk i sang, taler og talrige skåler.

Nok om dette kalas.

»Dagen derpå« nedstigning fra fjeldet, busrejse tilbage til Falun, hvor man om aftenen tog afsked og rejste hver til sit.

— — —

Og nu rejsens udbytte. Hvad kan man tage med sig hjem fra sådan en lille september-ekspedition til Dalarna?

De storstilede svenske gødningsforsøg må virke som en inspiration til at fremskynde arbejdet med løsningen af vore gødningsproblemer. Det er på den anden side klart, at netop skov-gødsningen er et af de områder, hvor man dårligst kan overføre andres erfaringer til sine egne forhold, og det gælder ved langt mindre forskelle end dem, der gør sig gældende fra land til land. Vi må selv finde frem til vor egen gødningspraksis. Og det kommer.

Noget lignende er der i og for sig at sige med hensyn til ekskursionens andet tema, skovens og ødemarkens forhold til det moderne samfund. Der var vist ingen, der ikke var imponerede over den indsats, som det svenske statsskovbrug har ydet i retning af at reservere store naturområder for offentligheden og samtidig gøre disse områder tilgængelige gennem afmærkning af stier, opførelse af hytter samt udarbejdelse af kortmateriale med videre.

Fulufjeldområdet, som er ca. 30 kilometer langt og 10—15 kilometer bredt, er nemlig blot én af en lang række lignende naturparker spredt over hele Sverige.

Her skal man dog gøre sig klart, at Sverige jo er et stort land med plads i tonsvis til den beskedne befolkning. I forhold til andre lande er det i virkeligheden relativt simpelt at udtage nogle store om-

MASSEY- FERGUSON GRAVE

DEN GULE LINIE

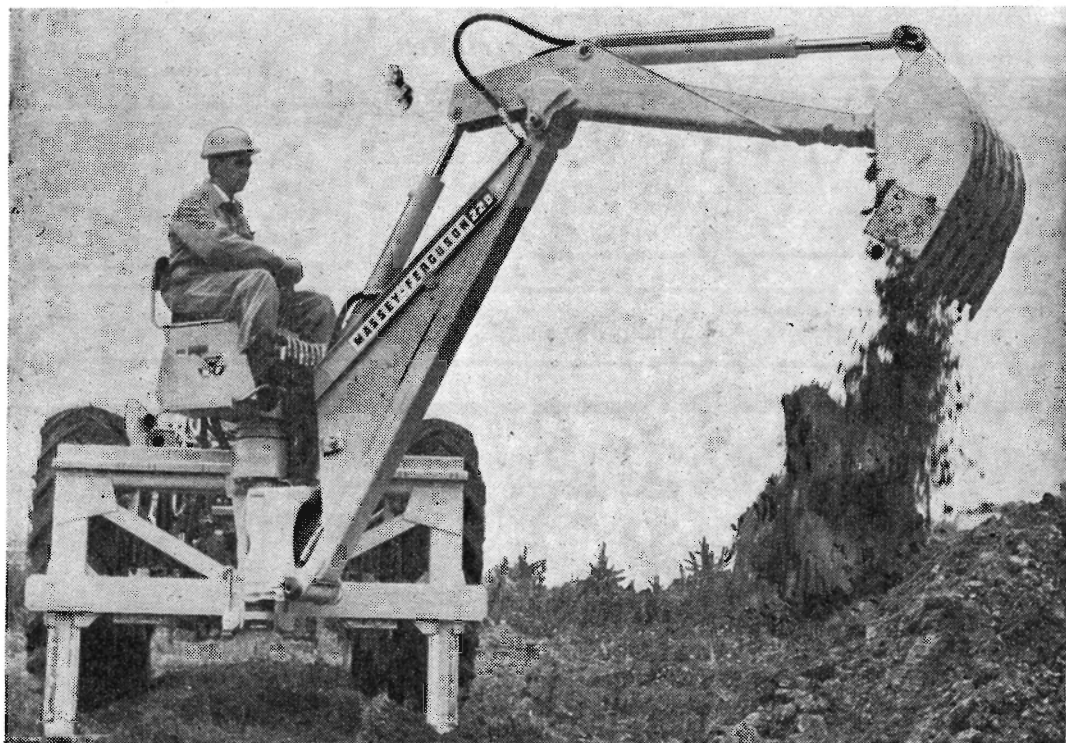

MASKINE

MODEL 220

Til et effektivt, up-to-date
entreprenørudstyr hører
den robuste og alsidige
gravemaskine, model 220
med lyn-side-montering.

Med en brydekraft på 6350 kg løser Massey-Ferguson 220 de hårdeste graveopgaver. Den kompakte konstruktion, samt sidemonteringsmulighederne, giver maksimal bevægelsesfrihed - selv på minimal plads. Førersædet er bekvemt anbragt direkte over drejepunktet, hvilket giver frit udsyn - i enhver arbejdsretning. Tal med en af de mange aut. Massey-Ferguson forhandlere om en demonstration.

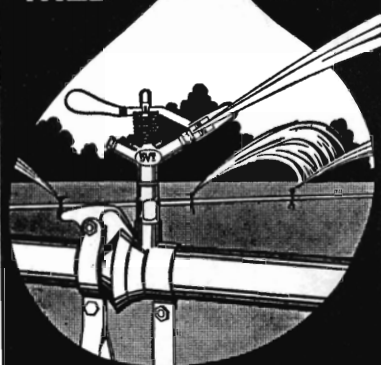

KONGELIG HOFLEVERANDØR

NORDISK TRACTOR COMPANY A/S
KØBENHAVN SV.

REGN
MED

DVI

VANDINGSANLÆG

Ønsker De?

- Gennemført kvalitet
- Lette og stærke rør
- De hurtige og robuste koblinger
- Sprinklere der vander jævnt
- Sagkyndig og reel projektering
- Anlæg, hvortil reservedele hurtigt kan skaffes,
- fordi det er dansk arbejde —

henvend Dem
om brochure
og tilbud

DANSK VANDINGS INDUSTRI

Snogvej pr. Fredericia tlf. (059) 51111 Erritsø 211

Stenvad Cementstøberi

Telf. (063) Stenvad 6
Arnold Westmark

Alle $\triangle$ mærkede rør føres
ALTID LEVERINGSDYGTIG

PETERSEN & PEDERSEN

VIBORG

Telefon 195 og 1325

Alt i elektricitet

LOMBORGS PLANTESKOLE

GRANHØJ v. AALBORG

TLF. 2 01 01

TLF. 3 40 40

Stort, farveillustreret
katalog
sendes gratis
på forlangende

Frøavlscentret

HUNSBALLE

Telf. Holstebro (074 1) 533

Frøavl og frøhandel

A/S Skive Grundlagt 1896
Markfrøkontor
Telefon Skive (0751) 94
FRØAVL FRØHANDEL

Herning Hede- & Diskontobank

10,30—12,30, 14,30—17,00
Telefon (0711) 5 - 273 - 720

Midtjydske Teglværkers Salgskontor S. m. b. a.

Alle størrelser i drænrør leveres
Telefon Viborg 1330

SKANDIA KALK^{A/S}

Kontor: Gug, tlf. Sdr. Tranders 147 (081-39600)

Jordbrugskalk fra værkerne i

Batum

Ferslev

Gug

Kaas

Visse

ERIK EMBORG

H. THEUT^{A/S}

CLOC

råder til fredning, og der vil alligevel være rigelig plads til at bygge sommerhuse og hoteller.

Det imponerende — og vel også typiske — ligger ret beset deri, at man i Sverige planlægger, *mens* tid er (i modsætning til her, hvor vi skal til at begynde nu, da det er for sent).

Men det konkrete: bør vi, inden for vore beskedne rammer, anlægge egentlige naturparker efter svensk mønster som fritidsmål for bybefolkningen?

Det skal vi ikke, for det kan vi ikke.

Eller det skal vi måske nok, men vi må så bare gøre os klart, at det bliver noget andet, fordi det bliver småt. En naturpark, som er lille, kan tjene et videnskabeligt formål, den kan være køn, ja, yndig så galt, men rekreation for de mange vil der ikke være at hente, idet jeg ved rekreation vil forstå dette, at en naturoplevelse er så intens og fylder en så meget, at ens snævre lilleverden vides ud, og man hjælpes til at se sit hverdagsliv i et nyt og større perspektiv. På fjeldet, i Norrland eller ene på havet.

Og jeg tror i øvrigt slet ikke, at det er noget typisk for os danske at stå i et sådant dybt forhold til naturen. Det hører i langt højere grad nordmænd og svenskere til. Det er jo endelig heller ikke sådan, at en naturoplevelse er nødvendig for vor sjæls rekreation og for at løfte os lidt ud af hverdagen. Det når vi ved enhver væsentlig erkendelse. Gennem kunsten for eksempel eller når vi opdager nye sider af menneskelivet.

Vi kan ikke skrive af efter svenskerne. Hvad vi skal gøre er at blive os vort særpræg bevidst og udvikle det gennem en hensigtsmæssig planlægning af vores gamle kulturlandskab og en hensigtsmæssig drift af vore kulturskove.

Produktionen af tørvestrøelse m. m. *i 1964*

Af forstander A. KRØIGAARD

Til trods for, at vejrforholdene i 1964 var alt andet end gode for oparbejdning i moserne af råmateriale til fremstilling af tørvestrøelse og tørvemuld steg den samlede produktion ret betydeligt i forhold til det foregående år.

Efter de oplysninger, Hedeselskabet har tilvejebragt ved henvendelse til alle de virksomheder landet over, der fremstiller tørvestrøelse og tørvestrøelsesprodukter, er der i 1964 fremstillet

578.000 baller tørvestrøelse à 50—70 kg,
 125.000 kubikmeter tørvestrøelse til levering i løst mål,
 825.000 poser »pottemuld«, d. v. s. findelt tørvestrøelse, der er
 tilsat diverse mineralske og organiske plantenærings-
 stoffer.

Medens antallet af baller er gået ned med 7.000 i forhold til 1963, er tilvirkningen af tørvestrøelse til levering i løst mål mere end fordoblet i den samme periode. Fabrikationen af »pottemuld« i plasticposer, der indledtes for en halv snes år siden, og som til at begynde med blev mødt med skeptisk smilen, nærmer sig millionen, idet den er steget med 75 pct. i løbet af det sidste årstid.

Den udvikling, der er foregået gennem de senere år fra levering af tør tørvestrøelse i pressede baller til levering af fugtig eller halvfugtig tørvestrøelse i løs, uemballeret stand, fortsætter således. Det er fortrinsvis gartnerierne, der anvender den løse tørvestrøelse, og de opnår derigennem dels en billigere indkøbspris pr. kg organisk stof, dels en lettelse og dermed besparelse i arbejdet derved, at materialet kan benyttes i drivhuse og mistbænke direkte, medens benyttelse af tørvestrøelse i baller udkræver løsning og ituplukning af ballerne og befugtning. Afgørende for valget er bl. a. transportomkostningerne. Det siger sig selv, at transport af et sammenpresset, tørt produkt er langt billigere end den tilsvarende mængde materiale i løs, fugtig stand, men til syvende og sidst er det prisen pr. kg organisk tørstof, placeret på det sted, det skal gøre nytte, det kommer an på.

Der er dog ingen grund til at antage, at fabrikationen af tørret tørvestrøelse i baller vil ophøre, dels fordi transportomkostningerne som nævnt spiller en afgørende rolle, dels er levering af løs tørvestrøelse til f. eks. private haver ikke hensigtsmæssig. Fabrikkerne går derfor, bl. a. af hensyn til de private haveejere og tillige af hensyn til eksporten, over til at levere presset, tør tørvestrøelse i plastic- eller papiremballage, der er mere håndterlig og mere renlig at have med at gøre.

Anvendelse af tørvestrøelse i havebruget er blevet lidt af en modesag i de senere år, og det er givet, at den byder på mange fordele. For at undgå skuffelser må det dog ikke glemmes, at tørvestrøelse er »sur« — den skal efter loven, når den betegnes som »sphagnum« have et reaktionstal på under 5,0 — og den må derfor neutraliseres med kalk, såfremt der ønskes dyrket almindelige havebrugsplanter. En undtagelse er dog de kalkskyende vækster som Rhododendron og Azalea etc., der fordrer sur jordbundsreaktion.

Den af »Dansk Jiffy Pot I/S« i samarbejde med en tilsvarende norsk virksomhed iværksatte fabrikation af »jiffy pots«, d. v. s. urtepotter af tørvemateriale, der er fremstillet således, at planterødder

kan vokse ud gennem pottevæggen, andrager adskillige hundrede millioner årligt, og en betydelig del af produktionen eksporteres.

Baggrunden for den øgede produktion af tørvestrøelse m. v. er naturligvis øget efterspørgsel. Denne har i 1964 været så stor, at der har måttet indføres en del tørvestrøelse fra vore nabolande.

Litteratur

Akxel Lassen: »1659, da landet blev øde« (Gyldendal, 180 s.)

I 1958 udsendte forfatteren bogen »Skæbneåret 1659«, der vakte megen opmærksomhed på grund af, der her for første gang var givet en samlet beretning om tiden omkring 1659, og de frygtelige følger, svenskekrigen og navnlig »vore allieredes« hærgen fik for store dele af Jylland, følger der blev særlig uhyggelige, idet pesten fulgte i hærenes spor og lagde store områder befolkningsmæssigt helt øde.

Med den nu foreliggende, helt omarbejdede nye udgave, har forfatteren udvidet det materiale, han forelægger, meget betydeligt, således at enhver historisk interesseret vil finde et utal af nye konkrete detaljer, hentet fra jordebøger, matrikler, indberetninger osv. Lokalhistorikere og slægtsforskere vil få svar på mange hidtil uløste problemer.

Det er navnlig de midt- og sydjyske hedeegne, der fortælles om, og når man har læst bogen ud — den svider i al sin nøgterne opremsning af ulykker — får man en baggrund for at forstå, hvorfor det 17. århundrede og mange årtier af det 18. århundrede, har tegnet sig som en forarmelsens og tilbagegangens periode, kendetegnet af ødegårde og øget udbredelse af hedearealer — områder, hvor menneskeboliger og dyrket jord var forsvundet i lynghavet.

P. V. Glob: »Mosefolket« (Gyldendal, 170 s., ill.)

Grauballemanden og Tollundmanden — fortidens dagligliv hentet op ved mosefund! Det er det, den meget statelige bog fortæller usædvanligt fængslende om. Et væld af pragtfulde billeder fylder bogen ud, så man først ved anden gennemblading også tilegner sig teksten, og da opdager, at det man forud har læst så meget om, her er fortalt på en ny og spændende måde, der i sin livfuldhed — næsten poetisk følt — bliver en vandring gennem fortiden. Dagliglivets skygger og glæder bliver i rigsantikvarens version glimt af, at også for nogle årtusinder siden har menneskene i Danmark haft noget at leve for, håbe på og tro på, måske også dø for, ganske som i dag, blot iklædt andre grundideer.

Selvom det er en bog om døde med masser af billeder af døde, så er det en dejlig bog, der understreger livets værdier — den vil blive læst og diskuteret, og arkæologi og historie vil have vundet sig endnu flere venner og interesserede.

MIT BARNDOMSHJEM

I hosstående artikel giver rentier *Laurits Stigsen*, Skærbæk, en skildring af sit barndomshjem i Himmerland.

Laurits Stigsen er medlem af Hedebrugets hovedbestyrelse og er kendt for sin opdyrkning af hede i Ø. Gasse i Sønderjylland. Ejendommen i Ø. Gasse er nu overdraget en søn.

Jeg er født i Morum i Vognsild sogn den 28. december 1897.

Når jeg prøver at tænke over, hvor langt jeg kan huske tilbage, så standser jeg gerne ved julestormen i 1902. — Det er muligt, at jeg kan huske noget før den tid, men der var flere ting, der gjorde, at jeg husker den dag og nat, vel sagtens fordi der ofte blev talt om, hvad der skete den anden juledag, ja, flere år efter var det almindeligt at tidsfæste noget ved at sige, at det var det år, vi havde julestormen.

Det er selvfølgelig kun småting, jeg kan huske, men det var nok efter sigende en frygtelig orkan.

Vi børn lå vågen om natten og hørte, hvor det peb og hylede i dørsprækker og tudede i skorstenen.

Far var oppe på taget med harver og andet, for at ikke alt taget skulle ryge af huset, men der blev store huller alligevel. Min far havde fældet — efter min målestok — et vældigt stort grantræ, som vist skulle bruges til en juletræsfest i Østrup, det fandt vi drenge langt borte bag et dige og hjembragte »flygtningen« i stor triumf.

Mit fødehjem var en lille beskeden udflyttorejendom lige syd for Morum. Der hørte ca. 20 tønder land til. Der var små og lave bygninger, som næsten overalt på den tid. Vi kom ind gennem bryggerset. Der var gulvet pikket med små kampesten. Der var en stue, som også brugtes til sovekammer. Her var to faste senge i den ene side, hvor vel de fleste af familien kunne sove, men i den modsatte side var der en slagbænk. Den brugtes om dagen til at side til bords på, om aftenen kunne den trækkes ud, d. v. s. gøres dobbelt så bred, så brugtes den som seng for tre-fire børn, to og to med hovederne til hver sin ende, — det gik selvfølgelig ikke altid af uden lidt slagsmål, men der var lunt i en sådan rede.

Gulvet i stuen var stampet ler. Uden for — mellem vinduerne — stod en rosenbusk. Den havde den uvane at ville skyde sine skud ind under muren og op gennem lergulvet. Det ville mor ikke have, så de spæde skud blev klippet af en gang imellem.

Der var et lille smalt køkken, hvorfra vi kunne gå ud i laden. På den anden side af køkkenet var et lille rum med en bageovn, hvilket var en selvfølge den gang, hvor skulle vi ellers få brødet fra?

Men pladsforholdene har nok alligevel ikke været tilfredsstillende, eftersom børneflokkene forøgedes så at sige hvert år!

Sommeren 1903 blev der bygget nyt rødstens-stuehus med tegltag. To stuer, sovekammer og køkken med stor bageovn og dyb kæl-

Laurits Stigsens ejendom i Ø. Gasse, fot. 1965.

der under spisekammeret. Bryggeret forblev i det gamle stuehus, som blev stående, og brugtes senere som hønsehus og lignende.

Laden var ikke stor, en lille tærskelo, hvor far om vinteren stod og svang plejlen, samt et lille korngulv. Korn såvel som hø blev stoppet ind gennem luger i muren. Besætningen bestod af fire køer og somme tider et par kalve, om egentligt opdræt var der aldrig tale. Heste havde vi ikke, mens vi boede i Morum. Derimod var alle fire køer kørevante og blev brugt kort sagt til alt muligt arbejde, dog har jeg aldrig hørt, at far selv har hentet jordmoderen, hvilken kørsel den gang ikke så sjældent foregik med stude.

Det var ellers almindeligt dengang på så små ejendomme, at der holdtes et par kørestude. Vor nabo havde to køer og to stude, hvoraf den ene blev solgt om sommeren og en mindre blev købt og vænnet til i stedet.

Far syntes, at det gav mere at holde fire køer, og det var sikkert

af praktiske hensyn, at de var kørevante alle fire, for så kunne de jo skiftes til ved kælvetid.

Jeg har ingen anelse om, hvor meget mælk sådanne køer kunne give, men mejeribruget var jo ved at vinde frem på den tid, dog husker jeg, at vi selv havde centrifuge nede i kælderen, hvor vi skummede mælken efter hver gang malkning. Det var kun fløden, der blev sendt til mejeriet.

Vi havde naturligvis også et par får. Det havde alle ejendoimme.

Min far var en af de første der på egnen, der begyndte at avle roer og gulerødder. Roerne var turnips, det var sikkert det bare vand.

Far brugte også at staldfodre kørerne. Først om foråret var det med vinterrug, hvor der så siden blev sået boghvede, sennep eller spergel. De to første dele blev også brugt til staldfoder, medens spergelen, så vidt jeg husker, blev afgræsset. Det var altid imødeset med forventning, når kørerne kunne komme på spergelen, så gav de mere mælk. Ellers blev der avlet rug og havre, byg og hvede var utænkelige afgrøder. Kartofflerne spillede også en stor rolle. Nogle små gule kartofler med dybe spirehuller kaldtes »Skotlændere«, de var særlig til spisebrug, men vi havde også en meget større kartoffel, der var blå, og en anden sort, der var rødbrøget. Dem husker jeg ikke navn på, men de brugtes som svinefoder.

Der blev også hvert år bjerget nogle læs hø i en eng et godt stykke borte. Denne eng står i min erindring med noget af en eventyrglans. Vi børn var gerne i foråret en tur ude i den for at plukke blomster. De runde gule engblommer groede overalt, der var ingen, der på den tid tænkte på hverken at pløje eller afvande engene, så det var hel og ren natur med et væld af farverige blomster, mest husker jeg de yndige gule Kavlinger, som de blev kaldt der på egnen. Senere, når far havde slået græsset — med le naturligvis — var vi børn med i engen for at hjælpe til med at rive høet sammen, men det var nok far, der skubbede det sammen i stakke. Der blev også tid til lidt morskab, det kunne far godt være med til, og jeg husker en leg, som gjorde os drenge helt vilde: Far lagde sig på ryggen med armene strakt tilbage, og benene op over hovedet, når vi så stod op på hans hænder, og lænede brystet mod hans fødder, så kunne han give os en rigtig flyvetur, så vi trillede langt hen ad den bløde, mosgroede engbund.

Når høet skulle køres hjem, var det mor, der stod på vognen og havde ansvaret for, at læsset blev lagt lige på vognen. Når der var nok på den, blev det ordentlig trykket sammen med læsetræ, og et langt reb surret to gange rundt om læsset på langs, medens der i hvert hjørne blev stoppet et ekstra par »børring« hø ind under rebet. Når alt dette endelig var tilendebragt, var det om at få alle børnene samlet op i læsset. Det var herlige ture. Det tog tid for kørerne at traske

hjem, hvis det da ikke netop var bissevej, hvilket det ikke så sjældent var, og så kunne det ske, at læsset væltede, så køerne måtte spændes fra, og der var da ikke andet at gøre, end at vente til det blev kølig aften. Oksebremserne var til stor gene for de stakkels trækdyr. Det samme gjorde sig gældende, når vi kørte korn eller vi hentede tørv i mosen lidt nord for byen. Herfra husker jeg også, at vi måtte lade tørvene ligge til en anden gang, fordi køerne blev overfaldet af bremses og blev helt vilde.

Laurits Stigsen med søn, svigerdatter og barnebarn.

Det daglige arbejde husker jeg ikke så nøje, men vi børn måtte hjælpe til, hvor vi kunne. Vi måtte sætte kartofler efter ploven om foråret, hjælpe at luge roerne, hjælpe i hø og høst, og det jeg husker bedst var, når vi drenge blev sendt i marken om efteråret for at tage roer op, så kunne der være rim på roebladene, og det kunne nok ske, at fingrene blev så kolde, at vi stak i at tudbrøle, — og så var det om at komme hjem til mor.

Efter nutidens forhold må vi kalde datidens landbrug for primitivt. Vi havde ikke én maskine af nogen slags, ikke engang en rensemaskine. Kornet blev »kastet«, når far havde tærsket det af med plejlen. Vi havde ajlebeholder, hvad der langt fra var almindeligt. Far lavede selv en ajlepumpe. Det var en firkantet trærende på højkant, indvendig forneden var der en læderklap til at forhindre ajlen i at løbe tilbage, bagpå var en mindre rende ligeledes med en læderventil.

I denne rende var en lægte dannet til, så den ved hjælp af lidt læder fyldte hele renden. Ved et tværhåndtag anbragt på enden af lægten kunne ajlen så presses op gennem den lange rende, men når pumpen var lidt soltørret, så sprøjtede ajlen ud til alle sider, så det har sikkert ofte taget mange dage at køre ajlen ud.

Møddingen var under tag i et stråttækt skur, der samtidig tjente som vognskur.

Vandet blev trukket op i spande. Ude midt i gårdspladsen var »kelden«. Den var overbygget med en kasse med en skrå lem på den ene side, som skulle lukkes op, når vi ved hjælp af en bom, der sad inde i kassen, hvortil der var fagjort et reb, og et sving uden på kassen, skulle trække en spand vand op. Selve brønden var indvendig afstivet med trærammer. Når disse blev rådne, blev der sat et nyt hold rammer indeni uden at tage de gamle bort. Det var jo begrænset, hvor mange gange det kunne gøres. Når »kelde«-rebet blev råddent, kunne det jo ske, at en spand vand, der snart var helt oppe, dumpede ned med et vældigt plask.

For at spare arbejdet med at trække vand op, blev kørerne, når vejret tillod det, vandet ved en dam neden for haven.

Landbruget gav ikke meget til sine udøvere den gang. Det var nødvendigt med sparsommelighed på alle punkter, og så særlig når vi efterhånden var otte børn på sådan en lille ejendom.

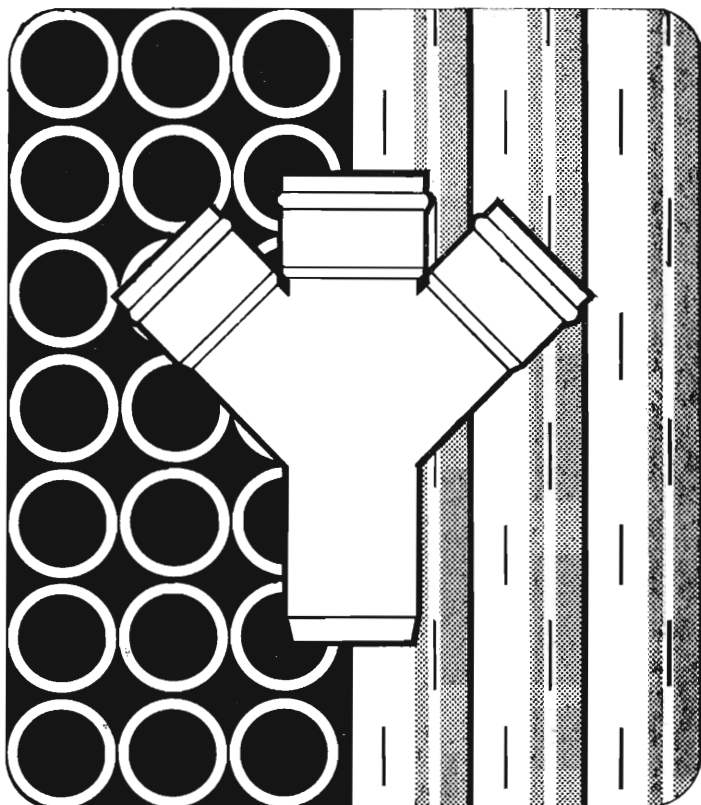
Far tjente også penge uden for landbruget. Om vinteren i de lange aftener lavede han »klaptræer«. Disse hentede han i Aalestrup, og bar dem i en sæk på nakken fra Østrup st. Der skulle så bores huller i dem og der skulle lidt udskæring til, og derefter blev de skrabet glatte med glasskår. Om foråret fik vi drenge så hængt et knippe over skulderen, og så rundt til gårdene i omegnsbyerne for at sælge dem. Et par »klaptræer« til voksne dyr kostede 15 øre, de mindre 10 øre. Jeg mener, at jeg var ude at sælge »klaptræer« i tre år fra Morum, men synes selv, at det lyder utroligt, jeg var jo dog kun ni år, da min far solgte ejendommen.

Far var en ivrig plantningsmand. Der blev plantet læbælter rundt i alle skellene til forargelse for naboerne, for dette var jo den gang noget helt nyt på egnen. Nogle sandbanker blev også tilplantet, og — efter datidens forhold — anlagt en stor have. Desuden gik far rundt og talte med folk om at plante, og påtog sig selv at plante både læbælter og småplantager. Når vejret tillod det, blev hullerne gravet om vinteren. Det gav 1 øre pr. hul i lynghede. Om foråret gik far så med spaden og stak en rille, hvori vi drenge så måtte stikke en plante og træde jorden til omkring den. Det er mange plantager jeg på den måde har været med til at plante. Når der var enkelte for små planter imellem, så måtte vi drenge få dem, og vi lavede vores egen

**PVC
TRYKRØR**

**PVC
FALDRØR**

**PVC
DRÆNRØR**

PVC trykrør 4-6-10 ato
i dimensioner fra 10-400
mm.

PVC faldrør i dimensio-
nerne 40-50-75-110-125-
160 mm.

PVC drænrør med slidser
i dimensionerne 40-50-
63-75-90-110 mm.

Rekvirer gruppe- eller
hovedkatalog med alle
oplysninger.

wavin

**NORDISK WAVIN A.S.
HELSENGFORSKAD 14
AARHUS N
TELF. (061) 69266**

Drænrørs - rensningsanlæg

Højtrykssprøjteanlæg

Effektiv - Hurtig - Økonomisk

Tilbud på forlangende

A/S R. SIGVARDT

Orehoved tlf. 42* (03) 830

Den rigtige græsslåmaskine
for 20 til 120 cm skærebredde

**FRIMODT KONNING
TRAKO PJDSTED**

Telf. 160 i Bredstrup v. Fredericia
Kaldenummer: 059-40599

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62 og
Fiskerihavnen

**100 % SIKRET
MOD
ØKONOMISK
TAB VED**

HAGL

Tal med nærmeste
distriktsforstander
eller hovedkontoret

Haglskadeforsikring er en
billig betryggelse - og bør
tegnest i de jydskelands-
mænds eget selskab, hvor
medlemmerne gennem re-
assurance er sikret mod
større forhøjelser af årsbi-
draget, selv når katastro-
falt store tab indtræffer.

Haglskadeforsikringsforeningen for Jylland G/S
Sct. Clemens Torv 9 - AARHUS - Telefon 21284

Prima drænrør *Stenstrup og
Odense Teglværkers kontorer*
Telefon Stenstrup 19

Dansk Brandforsikringselskab

VERMUND

af 1904 Gensidigt selskab

*Bygninger og løsøre
Virkefelt over hele landet*

Hovedkontor:

Banegårdsplads 4, Århus

Røde drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

Fredenshøj Teglværk

Aabenraa Telefon (046) 22127

**Hulkjærhus
Planteskole**

Rødkjærshøj

Telefon Ans (0681) 25

*Planter til
skov, læhegn og have*

**Skive
Cementstøberi**

Knud Østergaard

Telefon (0751) 921

NORMRØR

med garantimærket

Imprægnering Brøndrør

planteskole af disse, og jeg tror, at alt dette har været medvirkende til, at vi senere i livet også selv plantede en del.

Vi blev som sagt sat til at arbejde, så snart vi kunne. Mine ældste søskende kom ud at tjene, når de var fyldt 9—10 år.

Det var skik den gang, at både grisesøer og ungsvin skulle ud, når der var vejr til det. At gå og passe svin var et arbejde vi hadede. Svin er noget drilagtigt pak, der helst vil gå der, hvor de ikke må. Nej, så var det anderledes interessant at trække køerne ned i engen, når høet var bjerget. Her var der ingen hegn om, så køerne skulle gå løse, og vi måtte så stadig have dem under opsyn. Det kneb det ikke så lidt med, der skulle jo også leges, når vi endelig var så langt borte fra fars opsigt. Der var også andre drenge i engene for at passe kreaturer, så vi kunne ikke lade være at løbe sammen. F. eks. brugte vi at plukke lyng og tænde blus, hvori vi stegte kartofler. Dette var ganske vist ikke tilladt af hensyn til brandfaren, men var forfærdelig fristende. Vi havde også et jordhus ind mod et dige, men der var taget næsten altid i uorden. Det kunne sommetider også være ubehageligt at komme af sted om morgenen, når der var rim på jorden, og jeg husker særlig en morgen, hvor det bed skrækkeligt i de bare fødder, at vi prøvede på, om vi ikke kunne komme til at ride på trækkoen. Det gik virkelig, og det var herligt at sidde og stikke de iskolde tæer ind i koens flanker. Når vi kom hjem med køerne til aften, var vi bange for vor nabo, hvor vi skulle lige forbi, for det kunne jo være sket det, at køerne havde været ovre i hans eng. Jeg husker dog ikke om han nogensinde har været efter os. Han var en rigtig godmodig mand. Det var vores egen dårlige samvittighed, der fik os til at luske i læ ved køerne.

Far lavede også råsten, som de blev kaldt, d. v. s. ubrændte lersten. De blev brugt til skillevægge i stuehus og lignende.

Hvor mange år han brugte dette håndværk, ved jeg ikke, men de sidste år vi var i Morum lavede han mange hver sommer.

Vi havde en lerbanke syd for ejendommen. Der blev leret gravet op og kørt ned til dammen syd for haven. Her blev det lagt i en runding, vistnok i en halv meters tykkelse og æltet ved at lade et par køer gå rundt i det, mens der stadig blev øst vand på. Derefter blev leret skovlet op på et strygebord. Her blev det æltet med hænderne med sand og vand til det havde en passende konsistens, så det kunne »klaskes« i formen, der havde to rubrikker. Det var meget nødvendigt, at leret var passende blødt for at kunne fyldes i formen og slippe denne igen, når de blev båret ud og fik indholdet hældt af på tørrepladsen, hvor der var strøet sand.

Når stenene var så tørre, at de kunne tåle at vendes, blev de sat på højkant nogle dage, derefter blev de gnedet mod hinanden på alle

led for at gøre den pæne og glatte, og derefter blev de sat i stabler en tid, inden de blev kørt hjem og båret ind. De skulle jo ikke gerne have for megen regn, og det skete da heller ikke så sjældent, at en dags arbejde var spildt, når det gav stærk regn lige efter, at materialet var lagt ud. Det skete også, at der blev sparet en masse arbejde ved det, at stenene blev hentet til brug lige fra tørrepladsen.

Det var sikkert et strengt arbejde, der her skulle udføres for at tjene et par kroner ekstra, hvilket sikkert var nødvendigt for at ernære den store familie.

De sidste år vi var i Morum tog far imod svin på Østrup station til andels-svineslagteriet i Nr. Sundby. Det var en lang transport med svin, men dengang var der jo langt mellem slagterierne.

Svinene blev afregnet efter levende vægt. — Det skete, at en mand kom med et svin, der ikke havde mindstevægten, men så kørte han hjem med det, og gav det al den mælk, det ville drikke, og så kom han med det igen den samme dag. Så vejede det nok, og far måtte ud med pengene.

Der var ingen bank i Østrup, og check var et ukendt begreb dengang, uddeleren i brugsforeningen var derfor »bankmand« for far, han kunne jo ikke på forhånd vide, hvor mange svin, der kom.

Det er sådan, hvad jeg kan huske, at far foretog sig foruden at passe landbruget. Jeg kan dog nævne, at far lavede en del husflidsarbejde om vinteren, halmkurve, pilekurve og forskelligt andet.

Det var helt almindeligt, at folk havde en lang arbejdsdag dengang. Det var vel også efterveerne fra 1864, som hele landet led under helt til århundredskiftet og lidt til.

I få ord — ★

Vestjyllands Mergelforsyning holder generalforsamling på Rebildhus den 15. juni, og *De danske Mergelselskabers årsmøde* bliver i år i Ribe den 10. juni.

*

Hedeselskabet arrangerer i dagene 16.—17. september funktionærkursus på Gymnastikhøjskolen ved Viborg.

*

Det forstlige forsøgsvæsen har i et fælleshæfte udsendt to beretninger. Den ene er professor *D. Müllers* og skovrider *Jørgen Nielsens* undersøgelser vedrørende stofproduktionen i en tropisk regn-urskov på Elfenbenskysten. I beretningen trækkes sammenligninger med tilsvarende undersøgelser, der er foretaget for dansk kultur-bøgeskov. Den anden beretning er udarbejdet af *Knud Bryndum* og drejer sig om undersøgelser vedrørende »Grundstammens indflydelse på højdevæksten hos podninger af rødgran.«

De to beretninger er offentliggjort henholdsvis på fransk og engelsk med resumé på dansk.

Ods Herreds Plantningsforening, der stiftedes i 1901, er blevet ophævet ved et møde på Vig Kro. Foreningens formue er fordelt til forskellige plantningsformål.

*

A/S Houborg plantage, der til næste år fejrer 100-års jubilæum, holdt den 18. maj generalforsamling som sædvanligt på Houborg Kro. Formand er *P. Skjøde*.

Driftsregnskabet balancerede med 181.854 kr. og udviste efter forskellige afskrivninger et overskud på 33.658 kr. Det vedtoges at udbetale 14 pct. i udbytte. Til dispositionsfond og jubilæumsfond henlagdes ialt 20.000 kr. Der er solgt gavntræ for 155.646 kr. og til nye kulturarbejder er der bl. a. anvendt 27.662 kr. I skatter o. l. er betalt 30.041 kr.

Status balancerede med 505.972 kr. Aktiekapitalen er 100.000 kr. Forskellige fonds udviser værdier til ialt ca. 400.000 kr.

Valgene var genvalg.

I anledning af det forestående jubilæum forberedes et jubilæumsfestskrift.

*

I 1938 talte *Laust Nørskov* første gang i rigsdagen om, at man nu måtte regne med snart at se hedens landmænd begynde at *vande* agrene. I 1939 og 1940 fulgte Hedeselskabets Tidsskrift emnet op med en række faglige artikler om vanding med regnkanoner og Hedeselskabet fik de første forsøg sat i gang, bl. a. på Hesselvig Enggaard med et Mannesmann-anlæg, på Asmildkloster landbrugsskole, og derefter på statens nyoprettede forsøgsgård i St. Jyndevad.

Udviklingen er gået stærkt. Nu oplyser Statistisk Departement, at der findes vandingsanlæg på 3.092 landejendomme, og at der med disse anlæg i alt kan kunstvandes godt 57.000 ha. De 2.291 anlæg findes i Jylland. Gennemsnitligt vander hvert anlæg 18,5 ha.

*

Alm. dansk Gartnerforening har i en årrække årligt udsendt »Den grønne bog«, der handler om haveplanternes sygdomme. Bogen er nu udkommet i en ny og helt omarbejdet og udvidet form. Selvom den nye bog i særlig grad henvender sig til faggartneren må den alligevel siges at have en mere end almindelig værdi også for den jævne haveejer, der ønsker at få noget ud af sin have og kender noget til, hvad der kan hænde med hans planter og blomster. Et fortrinligt register viser vej i bogen og konkrete, klare oplysninger, illustreret med et væld af gode billeder gør bogen til en opslagsbog af særlig værdi.

*

A/S Stilde plantage, hvis formand er fiskeriejer *Laurits Knudsen*, Egtved, holdt den 25. maj ordinær generalforsamling på Larsens Hotel i Holsted. Driftsregnskabet balancerede med 199.703 kr. og udviste et overskud på 31.892 kr. Med overførslen fra i fjor på 21.930 kr. er der 53.823 kr. til disposition, således at 30.000 kr. henlægges til dispositionsfond og 23.700 kr. anvendes til udbytte. I skatter er der ialt betalt 34.511 kr. Savværket har haft en omsætning på 357.000 kr. med et overskud på 13.929 kr.

Statusregnskabet viser, at plantagen og ejendomme er ansat til en værdi af ca. 625.000 kr. og at plantagen er gældfri. Aktiekapitalen er 66.000 kr. Valgene var genvalg.

*

Det svenske statsskovvæsen har besluttet at anlægge *en større centralplanteskole* for skovplanter i Øster-Götland. Det er meningen, at den skal afløse de mange mindre planteskoler, Domänverket hidtil har drevet i landsdelen.

*

Fra engvandingstiden

Hedeselskabets Museum har modtaget et gammelt nivelleringsinstrument og en samtidig lædertaske, der stammer fra engvandingstiden omkring midten af forrige århundrede.

Giveren er distriktsbestyrer *Jacob Hansen*, Holstebro, og tingene har tilhørt hans bedstefader, *Jürgen Heinrich Diderik Drögemüller*, der er født 1819 i Hammerstoft ved Süderburg.

Drögemüller kom i 1844 til Danmark og arbejdede de første år som engvandingsmester ved anlæg af overrislingsanlæg. I denne periode anlagde han såles overrislingsanlæg på Matstrupgaard, Asmildkloster og Brunshåb. Instrumentet anvendtes ved disse arbejder, der krævede stor omhu og præcision, således at grøfternes system og faldforhold betingede, at de overrislede agre fik en passende og ligeligt fordelt vandmængde. Indtil sit giftermål rejste Drögemüller hver vinter til sit hjemland, idet han vandrede til Kolding med randselen på ryggen, og derfra videre til Tyskland. Om foråret vendte han tilbage og tog igen fat på vandingsarbejdet.

I 1848 købte han for 4800 rigsdaler en gård i Sjørlev. Gården var i 1806 frakøbt Aunsbjerg som fæstegård.

Som gårdejer i Sjørlev blev Drögemüller højt anset og kendt viden om som en foregangsmand for driften af sit landbrug. Man høstede hos ham nye ideer om mergling og gødskning, ligesom hans byggeri vakte opmærksomhed på grund af en byggestil, der var ud over sædvanen. Han døde i 1896.

Denne dygtige og stræbsomme mands første og simple redskaber er nu havenet på *Hedeselskabets Museum*, hvor de er med til at genkalde mindet om en tid, der betød gennembrud for dansk landbrug. Th. Th. H.

*

De to store svenske skovorganisationer, henholdsvis Svenska skogsvårdsforeningen og Norrlands skogsvårdsförbund, vil fra 1. januar 1966 blive sammensluttet i *Sveriges skogsvårdsförbund*. Tidsskriftet »Skogen« bliver organ for den nye organisation. Hidtil har der af hver forening været udsendt et kvartalstidsskrift, i stedet vil der nu komme sådanne 8 på et fælles forlag, der også udsender »Skogen« med et nummer hver 14. dag.

*

Tamme elsdyr som træk- og ridedyr

I Sibirien har man fra 1949 den forsøgsstation, hvor man undersøger mulighederne for at anvende elsdyr som trækraft, ridedyr og lastdyr, fortæller det norske tidsskrift »Norsk skogbruk«. Det er helleristninger på klipperne langs elve i Sibirien med illustrationer af, at man engang i fortiden har udnyttet elsdyrene i menneskenes tjeneste, der har givet russerne ideen. Elgen har mange fordele frem for hesten. Snespærringer, skov, krat, elve hindrer ikke dens færden, foder finder den overalt og bliver den udmattet lægger den sig direkte i sneen og hviler ud.

På forsøgsgården arbejdes der med 30 elsdyr, som alle er taget fra moderen kun få dage gamle, således at de ikke har lært at være bange for mennesker. 3 mdr. gamle får dyret grime på og senere regulært seletøj. Når de færdes løse i marken, vænnes de til at få lækkerbidskener og ekstra foder, når et hornsignal lyder, og resultatet er hurtigt, at de lystre signalet og kommer hjem. De hidtidige erfaringer viser, at dyret, når det er 3 år gammel, kan trække ca. 300 kg med en hastighed på ca. 15 km i timen over 20 km.s ture. Noget lignende gælder med elgen som ridedyr og bæredyr. Russerne siges at vente sig en del af arbejdet med at »omstille« elsdyrene.

Overalt, hvor motorsavene er i brug, det vil nu sige næsten overalt i skovdistrikterne, er man opmærksom på, at motorstøjen er skadevoldende for skovarbejdernes høreevne. Det viser sig efter foretagne omhyggelige undersøgelser, at anvendelse af ørepropper kan nedsætte lydstyrken fra motorsaven med 20—25 decibel, hvorved man som regel, når øreproppen er anbragt rigtigt, kan komme ned under risikogrænsen for de fleste motorsaves vedkommende. Motorstøjen varierer normalt mellem 108 og 125 decibel.

Oprensningsarbejdet i vore vandløb har altid voldt mange vanskeligheder, navnlig i de mange åløb med lavt vand og megen mudder. Blandt de maskinelle nyheder, der er fremkommen, er ovenstående motoraggregat, der monteret i en lavbundet båd eller ponton, har vist sig særdeles effektivt. Billedet er hentet fra Viborg amts oprensning af mudder i Fiskbæk å ved Viborg. Det er *C. H. Clausen*, Broager, der har bragt aggregatet til Danmark. Den særlige idé i denne slamsuger er, at aggregatet kan trykke slammet over ret store afstande og dermed placere det, hvor det ønskes, f. eks. spredt over et større tilstødende areal. Den ovenfor viste model kan trykke slammet helt ud i 330 meters afstand fra åløbet.

26 elever fra den internationale højskole for udviklingslandene, der efter forslag af dr. *Peter Mannicke* er oprettet i Holte, har benyttet påskeugen til en studietur til Jylland, hvor hovedkvarteret har været højskolen i Herning. Herfra har der under ledelse af lektor *Chr. S. Storm* været aflagt besøg bl. a. på Hjerl Hede, i Kongenshus Mindepark, og forskellige medarbejdere ved Hedeselskabet har fortalt om Hedeselskabets virksomhed med landvinding, hedeopdyrkning, læplantning og skovrejsning under besøg bl. a. i Stadil Fjord og i forskellige plantager og nyopdyrkede områder. I Viborg blev hele selskabet modtaget af direktør *Fr. Heick*. Den sidste dag sluttede rundturen med besøg hos dir. *la Cour* i Pindstrup.

De svenske savværker i struktur-krise

I Sverige foregår der for tiden en ændring i savværksindustriens almindelige forhold. Tendensen går mod storindustri og rationalisering. De private, mindre savværker er inde i vanskeligheder, der navnlig går ud over de værker, der ikke ejer egen skov. Det hænger nøje sammen med, at industri og stat sikrer sig skov til egne opskæringsvirksomheder, men det er også nøje forbundet med mangel på råvarer. Selv om skovhugsten er stigende kommer det ikke de mindre savværker til gode. Arbejdskraftens ulige fordeling spiller stærkt ind, og bondeskovbrugets utilbøjelighed til at hugge og sælge træ, og at Domänstyrelsen tilsyneladende ikke ønsker at sælge træ til de private, har bragt de mindre savværker ind i en alvorlig krise. Strukturrationaliseringen har således medført, at alene i Norr- og Västerbotten er antallet af savværker siden 1958 gået ned fra 967 til 349. Det skal tilføjes, at samtidig er den samlede årlige opskæring i de to len steget fra 231.000 standards til 244.000.

Hele udviklingen følges med nervøs opmærksomhed af det store tal af mindre savværksejere, og har da også ført med sig, at organisationen har ladet gennemføre en undersøgelse, der tager sigte på at finde frem til en råvareopgørelse, så man kan få planlagt hugster på længere åremål og derigennem nå til en stabilisering af arbejdet i de enkelte år.

*

Den uundværlige opslagsbog »Landøkonomisk Årbog 1965« foreligger nu. Det er 66. årgang af landbrugets »grønne bog« i en a jourført udgave. Den omfatter bl. a. 3500 navne og adresser på folk, der er tilknyttet landbrugets forskellige virksomhedsgrene. Realregisteret er igen i år betydeligt udvidet.

*

FAO fortæller i en beretning, at organisationens virksomhed rundt i verden for at øge træproduktionen forlængst har givet store resultater i Tyrkiet, Kenya, Indonesien og Burma ved anvendelse af hurtigt voksende træarter. I Tyrkiet har plantning af popler langs kanaler og grøfter tillige vist sig at have en særlig virkning som læbælter for agermarkerne, således at disse giver større udbytte. I Brasilien har Eucalyptus fundet et nyt hjemsted og i visse områder i Afrika vokser den samme træart så godt, at der produceres op til 50 m³ pr. ha pr. år. I Kenya har FAO anlagt nye plantager af fyrre- og cypresarter, der producerer 12—15 m³ pr. ha pr. år.

Overalt følges plantningsarbejdet op med omhyggelig pasning, bl.a. med sprøjtning mod ukrudt og sygdomsangreb. Plantningsarbejdet giver samtidig den lokale befolkning gode indtjeningsmuligheder.

*

Under Hittiternes kongedømme var Tyrkiet et rigt land og endnu i 1402 kunne den herostratisk berømte Tamerlan skjule sine krigsefanter i tykke egeskove omkring Ankara. Af disse skove findes i dag ingen spor. Overbefolkning, brændselmangel, kvægavl og navnlig mængder af geder, alt understøttet af menneskelig uforstand har været årsagen. Men endnu i dette århundrede er ødelæggelserne fortsat. Alene i de sidste 10 år er der i Tyrkiet forsvundet yderligere 33.000 ha skov med forfærdende følger i form af jorderosion, dels vind- og dels vanderosion. FAO anslår at vanderosionen stadig hvert år bortfører over 1/2 million kubikmeter af Tyrkiets mest frugtbare muldjord.

Det er af årsager som disse, at FAO i en årrække har arbejdet med vældige plantningsarbejder i Tyrkiet.

*

„LYNGBY“ GRAVESKOVL

No. 1 K 255×348 mm

No. 2 K 240×330 mm

Det rette Værktøj —
— gør Arbejdet let

D. S. I. Skovle er fremstillet af fine-
ste Staal og forsynet med fint sløbne
Skafter af prima Asketræ.

Dansk Staal Industri A/S af 1933
Kongens Lyngby - Telf. 870410.

Markvan- dingsanlæg

fra Gudenås Fabriker, Silkeborg, Virklund
Brochure og prisliste sendes gerne

Aktieselskabet
L. HAMMERICH & CO.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854 . Tlf. 2 71 55 (3 lin.)
Aarhus

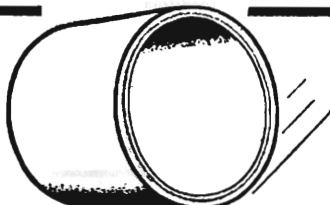
J. C. Halvorsen & Sønner

Krøghgades Cementstøberi
Kontor: Nordborggade 57,
Aarhus telefon 4 59 99
Fabrik: Lystrupvej 60, Riskov
telefon 7 73 19

Hammerum Herreds Spare- og Laanekasse

Telf Herning (071 1) 3733 (fl. lin.)

Kontortid:
Mandag-Torsdag 10-12,30 og 14-17
Fredag tillige 18,30-19,30
Lørdag 10-12,30

BETONRØR BETONFLISER BETONKANTSTEN

VESTJYSK TRÆLASTHANDEL

VARDE BETONVAREFABRIK

HÅKON KUNØE — AAGE PEDERSEN — TLF. VARDE (052) *2 15 99

Drænrør
Mursten
Tagsten
Romadæk

Bjødstrup Teglværk   Gjern Teglværk
Bøgild Teglværk   Lynghøjs Teglværk
Feldborg Teglværk   Lysbro Teglværk
A/S De forenede Tegl-   Paarup Teglværk
værker   Vinderslevgaard Teglværk

TEGLVÆRKERNES SALGSKONTOR
SILKEBORG, a. m. b. a. Torvet 14. Tlf. (068 1)* 1200

BETONKLINKER til

HULMURS- OG STALDISOLERING

A/S FISKBÆK
BETONKLINKERFABRIK
TELEFON HERBORG 12

engsko kvoernsten

STRØMMEN RANDERS TLF. (064) 2 99 99

AEROLIT

DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

AARHUUS PRIVATBANK *Stiftet 1871* ÅRHUS KØBENHAVN

Kjellerup Betonvarefabrik ved J. T. Birk
Telefon Kjellerup 45 · Efter kl. 17: Telefon Rødkjærsbro 14
Fører kun $\triangle$ mærkede varer
Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres. Forlang tilbud

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk
ved C. M. Christiansen Århus.
Telefon: Ellidshøj 4 og Aarhus 2 73 12
Fabrikation af
jordbrugskalk og
foderkridtmel

Rødkjærsbro Cementvarefabrik · J. T. Birk
Telefon Rødkjærsbro 14
FORLANG TILBUD
Fører kun $\triangle$ mærkede varer
Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres på lager.

Omhyggeligt behandlede **skovplanter**
i værdifulde provenienser
Danplanex
Planteskoler A/S · Rødekro · Tlf. (046) 62933*

Elementbroer Jernbetonspunsplanker
Specielle emner efter opgave
Ringkøbing Cementvarefabrik Tlf. 601 - 602
Videbæk Cementvarefabrik · Tlf. 214
Alt i betonvarer efter D. S. 400
N. Skytte

Betonvarer og Iso-dæk
Lecablokke og -mursten
Mørtel, sten og grus!

A/S MARIUS ØDUM
Randers, telefon (064) 29400
Betonvarer
efter Ingeniørforeningens normer

Bjerringbro Cementvare- fabrik

Telf. Gentofte 938
Bjerringbro 8 11 11

Alle $\triangle$ mærkede rør
imprægnerede og
uimprægnerede

Stort lager
Altid leveringsdygtig

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon (076 1) 1400 (4 lin.)
Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9—15
Lørdag: Kl. 9—12

Aftenekspedition:
Fredag Kl. 18,30—20

Filialer:

Karup
Flyvestationen Karup
Mammen
Løgstrup

PALUDANS Planteskole A/S

KLARSKOV

Skovplanter, allétræer,
hæk- og hegnsplanter
Forlang prislister

Telf. Klarskov (03 782) 9

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor Ølgod · Telf. 58 og 458

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

TRONHOLM

vægfliser

SPHAGNUM

(tørvestrøelse)

LYPI

græs- og

lucerne

grønmelspiller

NOVOPAN

spånplader

SPAANDEX

spånplader

BODEX

krydsfiner

RYPI

træbeton

Produktion: PINDSTRUP MOSEBRUG ^{A/s}
NOVOPAN TRÆINDUSTRI ^{A/s}
TRONHOLM FLISEFABRIK ^{A/s}

Salg: **PINDSTRUP MOSEBRUG**
Savværk og Emballagefabrik

v/ Johs. F. la Cour, Pindstrup

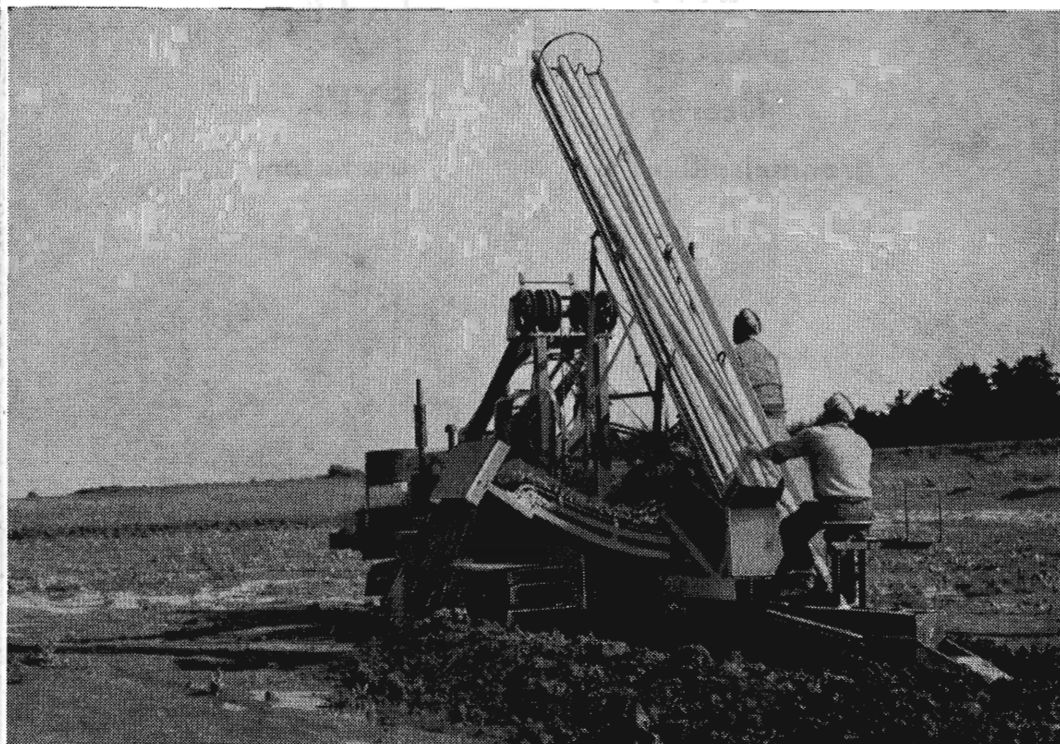
Telefon: (063-95911) 13 (9 linier)

Telex: 4272

**Glasuld
har alle
fordele...**

- nu også i dræningens tjeneste

- den langfibrede, robuste og holdbare GLASULDFILT, der overalt er anerkendt som et effektivt isoleringsmateriale i bygningsindustrien, har nu udvidet sit virkefelt til også at gå i opdyrknings tjeneste, nemlig ved drænings- og afvandingsgaver. Nylig afsluttede forsøg har godtgjort, at tynd GLASULDFILT omviklet de moderne plastic-drænrør sikrer, at rørenes overflade bedre kan modtage vandet fra omgivelserne.

Glasuld

AKTIESELSKABET

DANSK GLASULDFABRIK

(AKTIESELSKABET FOR KEMISK INDUSTRI)

GLASULD

AALBORG
Telf. (081) 3 41 77

AMALIEGADE 15 - KØBENHAVN K
(01) CE 63 88

VEJLE
Telf. (052) 1. 12 86 - 25 67